

Lavoro estivo

Classe: 3[^]

Sezione: C

Materia: Greco

Prof.: Nardone

Ripasso puntuale del programma svolto: lessico, morfologia, sintassi (da *Mathesis Grammatica-Esercizi 1- Esercizi 2*) e storia letteraria (da *Con parole alate 1*)

Traduzione ed analisi dei seguenti testi (dove previsti, svolgere anche gli esercizi di comprensione e approfondimento linguistico)

4

Le richieste di Lisandro a Ciro

Nella guerra del Peloponneso gli Spartani chiedono aiuto economico a Ciro, figlio del re di Persia Dario II.

Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι πρότερον τούτων οὐ πολλῶ χρόνῳ Κρατησιπίδα τῆς ναυαρχίας παρεληλυθίας Λύσανδρον ἐξέπεμψαν ναύαρχον. Ὁ δὲ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον καὶ ναῦς ἐκείθεν λαβὼν, εἰς Κῶ καὶ Μίλητον ἔπλευσεν, ἐκεῖθεν δ' εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκεῖ ἔμεινε ναῦς ἔχων ἑβδομήκοντα μέχρι οὐ Κύρος εἰς Σάρδεις ἀφίκετο. Ἐπεὶ δ' ἦκεν, ἀνέβη πρὸς αὐτὸν σὺν τοῖς ἐκ Λακεδαίμονος πρέσβεσιν. Ἐνταῦθα δὴ κατὰ τε τοῦ Τισσαφέρνου ἔλεγον ἃ πεποιηκῶς εἶη, αὐτοῦ τε Κύρου ἐδέοντο ὡς προθυμοτάτου πρὸς τὸν πόλεμον γενέσθαι. Κύρος δὲ τὸν τε πατέρα ἔφη ταῦτα ἐπεσταλκέναι καὶ αὐτὸς οὐκ ἄλλ' ἐγνωκέναι, ἀλλὰ πάντα ποιήσειν ἔχων δὲ ἦκειν τάλαντα πεντακόσια· ἐὰν δὲ ταῦτα ἐπιλίπη, τοῖς ἰδίοις χρήσεσθαι ἔφη, ἃ ὁ πατήρ αὐτῷ ἔδωκεν· ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα, καὶ τὸν θρόνον κατακόψειν ἐφ' οὐ ἐκάθητο, ὄντα ἀργυροῦν καὶ χρυσοῦν. Οἱ δὲ ταῦτά τε ἐπήνουν καὶ ἐκέλευον αὐτὸν τάξει τῷ ναύτῃ δραχμὴν Ἀττικὴν, διδάσκοντες ὅτι, ἂν οὗτος ὁ μισθὸς γένηται, οἱ τῶν Ἀθηναίων ναῦται ἀπολείψουσι τὰς ναῦς, καὶ μείω χρήματα ἀναλώσει. Ὁ δὲ καλῶς μὲν ἔφη αὐτοὺς λέγειν, οὐ δυνατόν δ' εἶναι παρ' ἃ βασιλεὺς ἐπέστειλεν αὐτῷ ἄλλα ποιεῖν.

(SENOFONTE)

I caratteri distintivi della democrazia

Secondo Aristotele, principi costitutivi della democrazia sono le decisioni prese a maggioranza e la libertà.

Ἐπιπέσεις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας ἐλευθερία (τοῦτο γὰρ λέγειν εἰώθασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας· τούτου γὰρ στοχάζεσθαι φασὶ πᾶσαν δημοκρατίαν)· ἐλευθερίας δὲ ἐν¹ μὲν τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν. Καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατὰ ἀριθμὸν ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν, τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον, καὶ ὃ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι τέλος καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον· φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πολιτῶν· ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυριωτέρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων· πλείους γὰρ εἰσι, κύριον δὲ τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν. Ἐν μὲν οὖν τῆς ἐλευθερίας σημεῖον τοῦτο, ὃν τίθενται πάντες οἱ δημοτικοὶ τῆς πολιτείας ὄρον· ἐν δὲ τὸ ζῆν ὡς βούλεται τις. Τοῦτο γὰρ τῆς ἐλευθερίας ἔργον εἶναι φασιν, εἴπερ τοῦ δουλεύοντος² τὸ ζῆν μὴ ὡς βούλεται.

(ARISTOTELE)

1. ἐν, "una caratteristica".

2. τοῦ δουλεύοντος: sottinteso ἐστὶ.

La scelta politica di Pericle

Durante la giovinezza Pericle, pur provenendo da una famiglia nobile e ricca, sceglie di sostenere gli interessi della parte popolare.

Ὁ δὲ Περικλῆς νέος μὲν ὦν σφόδρα τὸν δῆμον εὐλαβεῖτο¹. Καὶ γὰρ ἐδόκει Πεισιστράτῳ τῷ τυράνῳ τὸ εἶδος ἐμφορῆς εἶναι, τὴν τε φωνὴν ἠδεῖαν οὖσαν αὐτοῦ καὶ τὴν γλῶτταν εὐτροχὸν ἐν τῷ διαλέγεσθαι καὶ ταχεῖαν οἱ σφόδρα γέροντες ἐξεπλήττοντο πρὸς τὴν ὁμοιότητα. Πλούτου δὲ καὶ γένους προσόντος αὐτῷ λαμπροῦ καὶ φίλων οἱ πλείστον ἐδύνατο, φοβούμενος ἐξοστρακισθῆναι τῶν μὲν πολιτικῶν οὐδὲν ἔπραττεν, ἐν δὲ ταῖς στρατείαις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦν καὶ φιλοκίνδυνος. Ἐπεὶ δ' Ἀριστείδης μὲν ἀποτεθνήκει καὶ Θεμιστοκλῆς ἐξεπεπτώκει, Κίμωνα δ' αἱ στρατεῖαι τὰ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος ἔξω κατεῖχον, οὕτω δὲ φέρων ὁ Περικλῆς τῷ δήμῳ προσένειμεν ἑαυτὸν, ἀντὶ τῶν πλουσίων καὶ ὀλίγων τὰ τῶν πολλῶν καὶ πενήτων ἐλόμενος **παρὰ** τὴν αὐτοῦ φύσιν ἤκιστα δημοτικὴν οὖσαν. Ἀλλ' ὡς ἔοικε δεδιὼς μὲν ὑποψία περιπεσεῖν τυραννίδος, ὁρῶν δ' ἀριστοκρατικὸν τὸν Κίμωνα καὶ διαφερόντως **ὑπὸ** τῶν καλῶν κάγαθῶν ἀνδρῶν ἀγαπώμενον, ὑπῆλθε τοὺς πολλοὺς, ἀσφάλειαν μὲν ἑαυτῷ, δύναμιν δὲ κατ' ἐκείνου παρασκευαζόμενος.

(PLUTARCO)

1. εὐλαβεῖτο: ha il significato di "essere cauto".

COMPRESIONE

1. Perché Pericle teme l'ostracismo?
2. Per quali motivi Pericle si vota alla causa popolare?

LINGUA

3. Riconosci nel testo le funzioni degli accusativi semplici.
4. Individua nel passo i valori espressi dalle preposizioni **παρὰ** e **ὑπὸ**.

Ciro il Vecchio, al termine della vita, intrattiene un sereno colloquio con i figli sulla morte.

Τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῆ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. Τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τοῦ γῆ μειχῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλά, πάντα δὲ τάγαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλόανθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλείπει μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὄθενπερ, ὡς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. Εἰ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτούμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοῦμὸν σῶμα ιδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνήμα τοῦμὸν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοὶ ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θεοῦ γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν ἔτι ὡς ὅποσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὅποσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. Καὶ τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. Καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε.

(SENOFONTE)

Difendere gli alleati è un dovere

Uno degli efori spartani sostiene la necessità della guerra contro Atene.

Παρελθὼν δὲ Σθενελαΐδας τελευταῖος, εἰς τῶν ἐφόρων τότε ὄν, ἔλεξεν τοῖς Λακεδαιμονίοις ὧδε· “Τοὺς μὲν λόγους τοὺς πολλοὺς τῶν Ἀθηναίων οὐ γινώσκω· ἐπαινέσαντες γὰρ πολλὰ ἑαυτοὺς οὐδαμοῦ ἀντεῖπον ὡς οὐκ ἀδικοῦσι τοὺς ἡμετέρους ξυμμάχους καὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι εἰ πρὸς τοὺς Μήδους ἐγένοντο ἀγαθοὶ τότε, πρὸς δ' ἡμᾶς κακοὶ νῦν, διπλασίας ζημίας ἀξιοὶ εἰσιν, ὅτι ἀντ' ἀγαθῶν κακοὶ γεγένηται. Ἡμεῖς δὲ ὅμοιοι καὶ τότε καὶ νῦν ἐσμέν, καὶ τοὺς ξυμμάχους, ἦν σωφρονῶμεν, οὐ περιοψόμεθα ἀδικουμένους οὐδὲ μελλήσομεν¹ τιμωρεῖν· οἱ δ' οὐκέτι μέλλουσι κακῶς πάσχειν². Ἄλλοις μὲν γὰρ χρήματά ἐστι πολλὰ καὶ νῆες καὶ ἵπποι, ἡμῖν δὲ ξύμμαχοι ἀγαθοὶ, οὓς οὐ παραδοτέα τοῖς Ἀθηναίοις ἐστίν, οὐδὲ δίκαις καὶ λόγοις διακριτέα μὴ λόγῳ καὶ αὐτοὺς βλαπτομένους, ἀλλὰ τιμωρητέα ἐν τάχει καὶ παντὶ σθένει. Καὶ ὡς ἡμᾶς πρέπει βουλευέσθαι ἀδικουμένους μηδεὶς διδασκέτω, ἀλλὰ τοὺς μέλλοντας ἀδικεῖν μᾶλλον πρέπει πολὺν χρόνον βουλευέσθαι. Ψηφίζεσθε οὖν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἀξίως τῆς Σπάρτης τὸν πόλεμον, καὶ μήτε τοὺς Ἀθηναίους ἔατε μείζους γίγνεσθαι μήτε τοὺς ξυμμάχους καταπροδιδῶμεν, ἀλλὰ ξὺν τοῖς θεοῖς ἐπίωμεν ἐπὶ τοὺς ἀδικούντας.”

(TUCIDIDE)

1. μελλήσομεν: è usato nel significato di "indugiare a".
2. οὐκέτι μέλλουσι κακῶς πάσχειν: "non sono più in pro-

cinto di subire maltrattamenti", cioè "hanno già subito maltrattamenti". Soggetto sono gli alleati degli Spartani.

COMPRESIONE

1. Qual è la colpa maggiore degli Ateniesi?
2. Che comportamento deve tenere Sparta nei confronti degli alleati? Perché?

LINGUA

3. Spiega il valore sintattico dell'espressione μηδεὶς διδασκέτω.
4. Riconosci che cosa indicano il modo e il tempo verbali nell'espressione μήτε τοὺς ξυμμάχους καταπροδιδῶμεν.

Motivi di preoccupazione per gli Ateniesi

Gli Ateniesi, non confidando nell'aiuto degli altri Greci, si preparano a contrastare da soli l'avanzata di Serse.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, Δαρεῖος μὲν τεθνάναι ἐλέχθη, νέος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ παρεληφέναι τὴν ἀρχὴν καὶ οὐδαμῶς ἀφίστασθαι τῆς ὀρμῆς. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πᾶν τοῦτο ᾤοντο ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς παρασκευάζεσθαι διὰ τὸ Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ ἀκούοντες ἄθω τε διορυττόμενον καὶ Ἑλλήσποντον ζευγνύμενον καὶ τὸ τῶν νεῶν πλῆθος, ἠγήσαντο οὐτε κατὰ γῆν σφίσι εἶναι σωτηρίαν οὐτε κατὰ θάλατταν· οὐτε γὰρ βοηθήσειν αὐτοῖς οὐδένα – μεμνημένοι ὡς οὐδ' ὅτε τὸ πρότερον ἦλθον καὶ τὰ περὶ Ἐρέτριαν διεπράξαντο, σφισι γε οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ' ἐκινδύνευσεν συμμαχόμενος· ταῦτόν δὴ προσεδόκων καὶ τότε γενήσεσθαι τό γε κατὰ γῆν – καὶ κατὰ θάλατταν δ' αὖ πᾶσαν ἀπορίαν ἐώρων σωτηρίας νεῶν χιλίων καὶ ἔτι πλεόνων ἐπιφερομένων. Μίαν δὴ σωτηρίαν συνενόουν, λεπτήν μὲν καὶ ἄπορον, μόνην δ' οὖν, βλέσαντες πρὸς τὸ πρότερον γενόμενον, ὡς ἐξ ἀπόρων καὶ τότε ἐφαίνετο γενέσθαι τὸ νικῆσαι μαχομένους· ἐπὶ δὲ τῆς ἐλπίδος ὀχούμενοι ταύτης ἠύρισκον καταφυγὴν αὐτοῖς εἰς αὐτοὺς μόνους εἶναι καὶ τοὺς θεοὺς.

(PLATON)

Senofonte, fingendo un attacco contro i nemici, riesce a portare in salvo le truppe al di là del fiume.

Οἱ δὲ Καρδοῦχοι ὀρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς¹ (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ᾤχοντο ἐπιμελόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἑταιρῶν), ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὠρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὀπλισμένοι ὡς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν ἰκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἰκανῶς. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπικτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θάττον, οἱ δὲ Ἕλληνες τάναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφώντος διέβησαν πάλιν καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

(SENOFONTE)

1. τοὺς λοιπούς: è riferito ai Greci.

COMPRESIONE

1. Perché i Carduchi non resistono all'attacco dei Greci?
2. Cosa si deve fare al segnale del trombettiere?

LINGUA

3. Riconosci i participi con funzione nominale presenti nel testo.
4. Individua i participi con funzione verbale presenti nel passo e di ciascuno spiega il valore.

La felicità dura fino alla morte

La felicità, in quanto attività, si manifesta solo durante la vita. È oggetto di discussione sia affermare che occorre aspettare la morte per chiamare un uomo felice sia credere che un morto possa essere toccato dagli eventi dei discendenti.

Πότερον οὖν οὐδ' ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον ἕως ἂν ζῆ¹, κατὰ Σόλωνα δὲ χρεῶν τέλος ὄραν; Εἰ δὲ δὴ καὶ θετέον οὕτως, ἀρά γε καὶ ἔστιν εὐδαιμῶν τότε ἐπειδὴν ἀποθάνῃ; Ἡ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον, ἄλλως τε καὶ² τοῖς λέγουσιν ἡμῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν; Εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν τεθνεῶτα εὐδαιμόνα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται³, ἀλλ' ὅτι τῆνικαῦτα ἂν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον ὡς ἐκτὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ τῶν δυστυχημάτων, ἔχει μὲν καὶ τοῦτ' ἀμφισβήτησιν τινα· δοκεῖ γὰρ εἶναι τι τῷ τεθνεῶτι καὶ κακὸν καὶ ἀγαθόν, εἶπερ καὶ τῷ ζῶντι μὴ αἰσθανομένῳ δέ, οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι καὶ τέκνων καὶ ὄλως ἀπογόνων εὐπραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. Ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι γήρωσ καὶ τελευτήσαντι κατὰ λόγον⁴ ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς εἶναι καὶ τυχεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν, τοὺς δ' ἐξ ἐναντίας.

(ARISTOTELE)

1. Πότερον ... ζῆ: Solone pronuncia queste parole nel dialogo con Creso riportato da Erodoto, *Storie* 1, 32.

2. ἄλλως τε καί: può essere tradotto "soprattutto".

3. βούλεται: dopo questo verbo occorre sottintendere λέγειν.

4. κατὰ λόγον: può essere tradotto "allo stesso modo".

Le qualità di Temistocle

Temistocle, accolto da Artaserse I, sovrano persiano, è valorizzato per le sue qualità intellettive e le doti di carattere.

Ὁ δ' ἐν τῷ χρόνῳ ὃν ἐπέσχε¹ τῆς τε Περσίδος γλώσσης ὅσα ἐδύνατο κατενόησε καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῆς χώρας ἀφικόμενος δὲ μετὰ τὸν ἐνιαυτὸν γίγνεται παρ' αὐτῷ² μέγας καὶ ὄσος οὐδεὶς πω Ἑλλήνων διὰ τε τὴν προϋπάρχουσαν ἀξίωσιν καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐλπίδα, ἣν ὑπετίθει αὐτῷ δουλώσειν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ πείραν διδοῦς ξυνετὸς φαίνεσθαι. Ἦν γάρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἰσχὺν δηλώσας καὶ διαφερόντως τι ἐς αὐτὸ μᾶλλον ἐτέρου ἀξίος θαυμάσαι οἰκεία γὰρ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθῶν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτ' ἐπιμαθῶν, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλής κράτιστος γνώμων καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλείστον τοῦ γενησομένου ἀριστος εἰκαστής· καὶ ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι, καὶ ἐξηγήσασθαι οἶός τε, ὧν δ' ἀπειρος εἶη, κρίναι ἱκανῶς οὐκ ἀπήλλακτο· τό τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα. Καὶ τὸ ξύμπαν εἶπειν φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο.

(TUCIDIDE)

1. ἐπέσχε: sottinteso "in Persia".

2. παρ' αὐτῷ: cioè Artaserse I.

COMPRESIONE

1. Perché Temistocle gode dei favori di Artaserse I?
2. Quali doti rendono Temistocle un politico molto capace?

LINGUA

3. Nella proposizione relativa ἣν ὑπετίθει αὐτῷ riconosci come viene presentato il fatto.
4. Nella proposizione relativa ἃ μὲν μετὰ χεῖρας ἔχοι indica il valore espresso dal modo verbale.

Essere o sembrare?

Socrate, attraverso esempi concreti, cerca di distogliere gli uomini dalla millanteria.

Ἐπισκεψώμεθα δὲ εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρεπεν¹· αἶε γὰρ ἔλεγεν ὡς οὐκ εἶη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βούλοιο. Ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδ' ἐδίδασκεν ἐνθυμώμεθα γάρ, ἔφη, εἴ τις μὴ ὧν ἀγαθὸς ἀλητῆς δοκεῖν βούλοιο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. Ἄρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀλητάς; Καὶ πρῶτον μὲν, ὅτι ἐκείνοι σκευὴ τε καλὰ κέκτηνται καὶ ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. Ἀλλὰ μὴν ἔργον γε οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὧν καὶ οὐ μόνον ἀλητῆς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. Καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελούμενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν, πῶς οὐκ ἐπιπόνως τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται; Ὡς δ' αὐτῶς εἴ τις βούλοιο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὧν φαίνεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι. Ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν μὴ δύναται πείθειν, τοῦτ' εἶη λυπηρόν, εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον;

(SENOFONTE)

1. προέτρεπεν: soggetto sottinteso è Socrate.

Gara di valore fra Ateniesi e Spartani

Spartani e Ateniesi danno prova dello stesso coraggio, ma non hanno lo stesso destino.

Ταῦτα δὲ ποιεῖν ἐτόλμων οὐχ οὕτω τῶν πολεμίων καταφρονούντες ὡς πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιῶντες, Λακεδαιμόνιοι μὲν ζηλοῦντες τὴν πόλιν τῆς Μαραθῶνι μάχης καὶ ζητοῦντες αὐτοὺς ἐξιῶσαι καὶ δεδιότες μὴ δις ἐφεξῆς ἡ πόλις ἡμῶν αἰτία γένηται τοῖς Ἕλλησιν τῆς σωτηρίας, οἱ δ' ἡμέτεροι μάλιστα μὲν βουλόμενοι διαφυλάξαι τὴν παρούσαν δόξαν καὶ πᾶσι ποιῆσαι φανερόν ὅτι καὶ τὸ πρότερον δι' ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ διὰ τύχην ἐνίκησαν, ἔπειτα καὶ προαγαγέσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τὸ διαναυμαχεῖν, ἐπιδείξαντες αὐτοῖς ὁμοίως ἐν τοῖς ναυτικοῖς κινδύνοις ὥσπερ ἐν τοῖς πεζοῖς τὴν ἀρετὴν τοῦ πλήθους περιγιγνομένην. Ἰσας δὲ τὰς τόλμας παρασχόντες οὐχ ὁμοίαις ἐχρήσαντο ταῖς τύχαις, ἀλλ' οἱ μὲν διεφθάρησαν καὶ ταῖς ψυχαῖς νικῶντες τοῖς σώμασιν ἀπέπινον, οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε θέμις εἶπειν ὡς ἠττήθησαν· οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν φυγεῖν ἠξίωσεν· οἱ δ' ἡμέτεροι τὰς μὲν πρόπλους ἐνίκησαν.

(ISOCRATE)

COMPRESIONE

1. Quali sono le motivazioni che spingono gli Spartani a combattere contro i Persiani?
2. Quali sono i due diversi destini a cui Spartani e Ateniesi vanno incontro?

LINGUA

3. Individua la completiva volitiva dipendente da *verba timendi* presente nel testo e spiega cosa si desidera.
4. Indica quale idea esprime il verbo da cui dipende la completiva *διαφυλάξαι τὴν παρούσαν δόξαν*.

Operazioni belliche a Siracusa

Le mosse strategiche del comandante spartano Gilippo, inviato in aiuto dei Siracusani, si rivelano più efficaci di quelle del generale ateniese Nicia.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι αἰφνιδίως τοῦ τε Γυλίππου καὶ τῶν Συρακοσίων σφίσιν ἐπιόντων ἐθορυβήθησαν μὲν τὸ πρῶτον, παρετάξαντο δέ. Ὁ δὲ θέμενος τὰ ὄπλα ἐγγὺς κήρυκα προσπέμπει αὐτοῖς λέγοντα, εἰ βούλονται ἐξιέναι ἐκ τῆς Σικελίας πέντε ἡμερῶν λαβόντες τὰ σφέτερα αὐτῶν, ἐτοῖμος εἶναι σπένδεσθαι. Οἱ δ' ἐν ὀλιγωρίᾳ τε ἐποιοῦντο καὶ οὐδὲν ἀποκρινάμενοι ἀπέπεμψαν. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀντιπαρασκευάζοντο ἀλλήλοισι ὡς ἐς μάχην. Καὶ ὁ Γύλιππος ὄρων τοὺς Συρακοσίους ταρασσομένους καὶ οὐ ῥαδίως ξυντασσομένους, ἐπανῆγε τὸ στρατόπεδον ἐς τὴν εὐρυχωρίαν μᾶλλον. Καὶ ὁ Νικίας οὐκ ἐπήγε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἠσύχαζε πρὸς τῷ ἑαυτῶν τείχει. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Γύλιππος οὐ προσιόντας αὐτούς, ἀπήγαγε τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὴν ἄκραν τὴν Τεμενίτιν καλουμένην, καὶ αὐτοῦ ἠύλισαντο. Τῇ δ' ὑστεραία ἄγων τὴν μὲν πλείστην τῆς στρατιᾶς παρέταξε πρὸς τὰ τείχη τῶν Ἀθηναίων, ὅπως μὴ ἐπιβοηθοῖεν ἄλλοσε, μέρος δέ τι πέμψας πρὸς τὸ φρούριον τὸ Λάβδαλον αἰρεῖ, καὶ ὄσους ἔλαβεν ἐν αὐτῷ πάντας ἀπέκτεινεν· ἦν δὲ οὐκ ἐπιφανὲς τοῖς Ἀθηναίοις τὸ χωρίον. Καὶ τριήρης τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀλίσκεται τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐφορμούσα τῷ λιμένι.

(TUCIDIDE)

Democrazia e oligarchia

La libertà è il fondamento costitutivo della democrazia, mentre la ricchezza è il criterio che definisce l'oligarchia.

Οὐ δεῖ δὲ τιθέναι δημοκρατίαν, καθάπερ εἰώθασί τινες νῦν, ἀπλῶς οὕτως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος (καὶ γὰρ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ πανταχοῦ τὸ πλεόν μέρος κύριον), οὐδ' ὀλιγαρχίαν, ὅπου κύριοι ὀλίγοι τῆς πολιτείας. Εἰ γὰρ εἶησαν οἱ πάντες χίλιοι καὶ τριακόσιοι, καὶ τούτων οἱ χίλιοι πλούσιοι, καὶ μὴ μεταδιδοῖεν ἀρχῆς τοῖς τριακόσιοις καὶ πένησιν ἐλευθέροις οὔσι καὶ τᾶλλα ὁμοίοις, οὐθεις ἂν φαίη δημοκρατεῖσθαι τούτους· ὁμοίως δὲ καὶ εἰ πένητες ὀλίγοι μὲν εἶεν, κρείττους δὲ τῶν εὐπόρων πλειόνων ὄντων, οὐδεις ἂν ὀλιγαρχίαν προσαγορεύσειεν οὐδὲ τὴν τοιαύτην, εἰ τοῖς ἄλλοις οὔσι πλουσίοις μὴ μετεῖη τῶν τιμῶν. Μᾶλλον τοίνυν λεκτέον ὅτι δῆμος μὲν ἐστὶν ὅταν οἱ ἐλεύθεροι κύριοι ᾖσιν, ὀλιγαρχία δ' ὅταν οἱ πλούσιοι, ἀλλὰ συμβαίνει τοὺς μὲν πολλοὺς εἶναι τοὺς δ' ὀλίγους· ἐλεύθεροι μὲν γὰρ πολλοί, πλούσιοι δ' ὀλίγοι.

(ARISTOTELE)

Parole di esortazione

Durante un momento critico della guerra del Peloponneso, gli Ateniesi si trovano ad attendere lo sbarco degli Spartani in un luogo insidioso. Tuttavia lo stratego Demostene incoraggia i suoi soldati con parole di ottimismo: nonostante l'inferiorità numerica e le difficili condizioni ambientali, ci sono motivi per considerare la situazione strategicamente favorevole.

Ὅσα γὰρ ἐς ἀνάγκην ἀφίκται ὥσπερ τάδε, λογισμὸν ἦκιστα ἐνδεχόμενα κινδύνου τοῦ ταχίστου προσδεῖται. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πλείω ὀρώ πρὸς ἡμῶν ὄντα, ἦν ἐθέλωμέν τε μείναι καὶ μὴ τῷ πλήθει αὐτῶν καταπλαγέντες τὰ ὑπάρχοντα ἡμῖν κρείσσω καταπροδοῦναι. Τοῦ τε γὰρ χωρίου τὸ δυσέμβατον ἡμέτερον νομίζω, ὃ μενόντων μὲν ἡμῶν ξύμμαχον γίγνεται, ὑποχωρήσασι δὲ καίπερ χαλεπὸν ὄν εὐπορον ἔσται μηδενὸς κωλύοντος, καὶ τὸν πολέμιον δεινότερον ἔξομεν μὴ ῥαδίας αὐτῷ πάλιν οὔσης τῆς ἀναχωρήσεως, ἦν καὶ ὑφ' ἡμῶν βιάζεται (ἐπὶ γὰρ ταῖς ναυσὶ ῥᾶστοι εἰσὶν ἀμύνεσθαι, ἀποβάντες δὲ ἐν τῷ ἴσῳ ἤδη), τὸ τε πλῆθος αὐτῶν οὐκ ἄγαν δεῖ φοβεῖσθαι· κατ' ὀλίγον γὰρ μαχεῖται καίπερ πολὺ ὄν ἀπορία τῆς προσορμίσσεως, καὶ οὐκ ἐν γῆ στρατός ἐστὶν ἐκ τοῦ ὁμοίου μείζων, ἀλλ' ἀπὸ νεῶν, αἷς πολλὰ τὰ καίρια δεῖ ἐν τῇ θαλάσῃ ξυμβῆναι.

(TUCIDIDE)

Il furto del vello d'oro

Medea, innamorata di Giasone, usa le sue arti magiche per aiutarlo a impadronirsi del vello d'oro.

Τὴν δὲ Μήδειαν ἱστοροῦσι καθηγῆσθαι τοῖς Ἀργοναύταις πρὸς τὸ τοῦ Ἄρεος τέμενος, ἀπέχον ἑβδομήκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς πόλεως, ἦν καλεῖσθαι μὲν Σύβαριν, ἔχειν δὲ τὰ βασιλεία τῶν Κόλχων. Προσελθοῦσαν δὲ ταῖς πύλαις κεκλειμέναις νυκτὸς τῇ Ταυρικῇ διαλέκτῳ προσφωνῆσαι τοὺς φρουροὺς. Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀνοιζάντων προθύμως ὡς ἂν βασιλέως θυγατρὶ, φασὶ τοὺς Ἀργοναύτας εἰσπεσόντας ἐσπασμένοις τοῖς ξίφεσι πολλοὺς μὲν φονεῦσαι τῶν βαρβάρων, τοὺς δ' ἄλλους διὰ τὸ παράδοξον καταπληξαμένους ἐκβαλεῖν ἐκ τοῦ τεμένους, καὶ τὸ δῆρος ἀναλαβόντας πρὸς τὴν ναῦν ἐπείγεσθαι κατὰ σπουδῆν. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τὴν Μήδειαν ἐν τῷ τεμένει τὸν μυθολογούμενον ἄπνυν δράκοντα περισπειραμένον τὸ δῆρος τοῖς φαρμάκοις ἀποκτεῖναι, καὶ μετὰ Ἰάσονος τὴν ἐπὶ θάλατταν κατάβασιν ποιῆσασθαι.

(DIODORO SICULO)

COMPRESIONE

1. Perché i sopravvissuti lasciano il tempio?
2. Quale elemento connota l'azione degli Argonauti e di Medea?

LINGUA

3. Riconosci nel passo proposto la presenza del discorso indiretto precisando se le proposizioni hanno valore enunciativo o senso volitivo.
4. Individua nel testo le proposizioni di secondo grado che, per effetto del discorso indiretto, presentano l'infinito.

Bergamo, 21 giugno 2023

La docente
prof.ssa Maria Arcangela Nardone